ונשמתו עולה ושוב אינה יורדת אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר(א) שילת משמיה דרב מהספדו של אדם ניכר אם בן העוה"ב הוא אם לאו איני והאמר ליה רב לרב שמואל בר שילת אחים בהספידא דהתם קאימנא לא קשיא הא דמחמו ליה ואחים הא דמחמו ליה ולא אחים א"ל אביי לרבה כגון מר דסנו ליה כולהו פומבדיתאי מאן אחים הספידא א"ל מיסתיא את ורבה בר רב חנן: בעא מניה רבי אלעזר מרב איזהו בן העוה"ב א"ל [1]ואזניך תשמענה דבר מאחריך לאמר זה הדרך לכו בו כי תאמינו וכי תשמאילו ר' חנינא אמר כל שדעת [ב]רבותינו נוחה הימנו [2]וסבבו בשוק הסופדים [ג]בני גלילא אמרי עשה דברים לפני מטתך בני יהודה אמרי עשה דברים לאחר מטתך ולא פליגי [ד]מר כי אתריה ומר כי אתריה תנן התם רבי אליעזר אומר(ז) [א]שוב יום אחד לפני מיתתך שאלו תלמידיו את ר"א וכי אדם יודע איזהו יום ימות אמר להן וכל שכן ישוב היום שמא ימות למחר ונמצא כל ימיו בתשובה ואף שלמה אמר בחכמתו [3]בכל עת יהיו בגדיך לבנים ושמן על ראשך אל יחסר א"ר יוחנן בן זכאי משל למלך שזימן את עבדיו לסעודה ולא קבע להם זמן פיקחין שבהן קישטו את עצמן וישבו על פתח בית המלך אמרו כלום חסר לבית המלך טיפשין שבהן הלכו למלאכתן אמרו כלום יש סעודה בלא טורח בפתאום ביקש המלך את עבדיו פיקחין שבהן נכנסו לפניו כשהן מקושטין והטיפשים נכנסו לפניו כשהן מלוכלכין שמח המלך לקראת פיקחים וכעס לקראת טיפשים אמר הללו שקישטו את עצמן לסעודה ישבו ויאכלו וישתו הללו שלא קישטו עצמן לסעודה יעמדו ויראו חתנו של ר"מ משום ר"מ אמר אף הן נראין כמשמשין אלא אלו ואלו יושבין הללו אוכלין והללו רעבין הללו שותין והללו צמאים שנאמר (א) [4]כה אמר ה' הנה עבדי יאכלו ואתם תרעבו הנה עבדי ישתו ואתם תצמאו [5]הנה עבדי ירונו מטוב לב ואתם תצעקו מכאב לב ד"א בכל עת יהיו בגדיך לבנים אלו ציצית ושמן על ראשך אל יחסר אלו תפילין:

הדרן עלך שואל

[ה]**מי** [ב]שהחשיך (ה) בדרך נותן כיסו לנכרי [ג]ואם אין עמו נכרי מניחו על החמור [ד]הגיע לחצר החיצונה נוטל את הכלים הניטלין בשבת ושאינן ניטלין בשבת מתיר החבלים והשקין נופלין מאליהם: **גמ'** מאי טעמא שרו ליה רבנן למיתב כיסיה לנכרי קים להו לרבנן [ה]דאין אדם מעמיד עצמו על ממונו אי לא שרית ליה אתי לאיתויי ד' אמות ברה"ר אמר רבא [ו]דוקא כיסו אבל מציאה לא פשיטא כיסו תנן מהו דתימא הוא הדין אפילו מציאה והאי דקתני כיסו אורחא דמילתא קתני קמ"ל ולא אמרן אלא [ז]דלא אתי לידיה אבל אתי לידיה ככיסיה דמי איכא דאמרי בעי רבא מציאה הבאה לידו מהו כיון דאתא לידיה ככיסיה דמי או דילמא כיון דלא טרח בה לאו ככיסיה דמי תיקו: אין עמו נכרי: טעמא דאין עמו נכרי הא יש עמו נכרי לנכרי יהיב ליה מאי טעמא [ח]חמור אתה מצווה על שביתתו נכרי אי אתה מצווה על שביתתו חמור וחרש שוטה וקטן [ט]אחמור מנח ליה לחרש שוטה וקטן לא יהיב ליה מ"ט הני אדם האי לאו אדם [י]חרש ושוטה לשוטה [כ]שוטה וקטן לשוטה איבעיא להו [ל]חרש וקטן מאי אליבא דר"א לא תיבעי לך דתניא [ו]ר' יצחק אומר משום ר' [ח]אליעזר תרומת חרש

לא

אם בן עוה"ב הוא. שאם כשר היה הכל בוכין עליו ומורידין דמעות ומספידים שבחו: **אחים בהספידא דהתם קאימנא.** בשעת מיתתי התאמץ בהספד שלי שיתחממו ויכמרו רחמי העומדים ויבכו: **דהתם קאימנא.** בשעת הספד ואשמע איך תתחמם אלמא איצטריך לרב לאזהוריה אהספדא. וכיון דרב גברא רבה וכן העולם הוא למה ליה לאזהוריה הא אמר מהספידו ניכר: **הא דמחממין ליה.** להספידא: **ואחים כו'.** לעולם חמומי בעי שאין בני אדם נכמרים כל כך על זקן ומיהו לאדם חסיד כי מחממו בהספידא מחממי ובכו כולהו ולמי שאינו חסיד כל כך מחממו ליה ולא מחממו: **דסנו ליה כולהו פומבדיתאי.** משום דמוכח להו במילי דשמיא (ב) ובני פומבדיתאי רמאין הן כדאמרינן בשמעתא חולין (חולין קכז.) פומבדיתאי לוייך שני אושפיזך: **ואזניך תשמענה דבר מאחריך לאמר זה הדרך לכו** (ג) **בו.** מאחרי מטתך כשתמות תשמע כשיאמרו זה הדרך שהלך בה זה לכו בה מובטח שהוא בן העוה"ב: **נוחה הימנו.** דעתם נוחה עליהם ממה ששומעין עליו ורואין בו: **עשה דברים.** שיאמרו לפני מטתך בהספדך: **לאחר מטתך.** היא היא אלא שבגליל היו הספדנין לפני המטה וביהודה לאחר המטה: **וכ"ש.** שמפני שאינו יודע איזה יום ימות (ד) וטובה תשובה יום אחד לפני מיתתו נמצא כל ימיו בתשובה יהיו: **בגדיך לבנים.** נשמתך טהורה ונקיה: **כלום חסר בית המלך.** בתמיה. הכל מוכן ושמא יבהילנו לבא פתאום ואנו צריכין ליכנס לסעודה מקושטין: **כלום יש סעודה בלא טורח.** עדיין יצטרכו לערוך צורכי סעודה של בית המלך ויש לנו שהות הרבה להתקשט: **יעמדו ויראו.** ואף לעוה"ב צדיקים יושבים ואוכלים ורשעים עומדים ורואים: **ר"מ אומר.** אין עומדין ורואין שא"כ אף הם היו נראים מן הקרואים ולשמש שכן דרך המשרתים עומדים ואין כאן בושה: **זה ציצית.** שמלובן הבגד: **אלו תפילין.** שהם שם משמן טוב דכתיב (ה) וראו כל עמי הארץ כי שם וגו' ותנא ר"א הגדול אומר אלו תפילין שבראש (ברכות דף ו.):

הדרן עלך שואל

מי שהחשיך (ו). **נותן כיסו לנכרי.** מבעוד יום: **ואם אין עמו.** הא יש עמו לנכרי עדיף כדמפרש בגמרא: **לחצר החיצונה.** של עיר שהוא מקום המשתמר ללון ובא לפרק מן החמור: **נוטל.** בידו מעליו כלים הניטלין בשבת ושאין ניטלין מתיר החבלים של אוכף שהן קשורים בהן והשקין נופלין: **גמ' מאי טעמא שרו ליה למיתב לנכרי.** והרי הוא שלוחו לישאנו בשבת: **מעמיד עצמו.** מלהציל ממונו: **דוקא כיסו.** דכיון דטרח בה שע"י טורח הוא משתכר חייס עלה ואי לא שרית ליה הא אתי לאיתויי: **ולא אמרן.** דמציאה לא אלא דלא אתיא לידיה קודם שתחשך ולא הגביהה ולא זכה בה: **האי אדם.** ויש במינו שחייב במצות ואתי לאיחלופי: **לשוטה.** יהיב דלית ליה דעת כלל אבל חרש דעתא קלישתא אית ליה כדאמרי' ביבמות (דף קיג.):

לא

ונשמתו עולה ושוב **אינה יורדת.** אף על פי כן כשהיא רוצה היא יורדת כי ההיא דלעיל דרבי אחי בר יאשיה וכההיא מעשה דר' בנאה דחזקת הבתים (ב"ב דף נח. ושם) דהוה מציין מערתא כי מטא למערתא דאברהם אשכחיה לאליעזר עבד אברהם דקאי אבבא אמר ליה מאי קא עביד אברהם כו' אמר ליה ניעול וניחזי כו' אע"פ שנשמתו היתה גנוזה מתחת כסא הכבוד. מ"ר:

הדרן עלך שואל

מי שהחשיך כו' חרש שוטה וקטן. אע"ג דאמר לעיל בפרק כל כתבי (דף קכח.) גבי קטן שבא לכבות דקטן העושה לדעת אביו אסור מיהו הכא לא איירי כגון דעביד הקטן עקירה והנחה אלא כדאמרינן לקמן גבי חמור כשהיא מהלכת מניחו עליה וכשהיא עומדת נוטל הימנה. מ"ר:

כי

מסורת הש"ס

א) כ"א שילא וכן לקמן, ב) [צ"ל רבותיו וכ"א בר"ף והרא"ש], ג) [פסחים ג. וש"נ], ד) [אבות פ"ב מ"י], ה) [לעיל ח:], ו) [יבמות קיג.], ז) [שם ליתא אלעזר], ח) [דברים כח].

◆

תורה אור השלם

1 וְאָזְנֶיךָ תִּשְׁמַעְנָה דָבָר מֵאַחֲרֶיךָ לֵאמֹר זֶה הַדֶּרֶךְ לְכוּ בוֹ כִּי תַאֲמִינוּ וְכִי תַשְׂמְאִילוּ: ישעיהו ל כא

2 גַּם מִגָּבֹהַּ יִרָאוּ וְחַתְחַתִּים בַּדֶּרֶךְ וְיָנֵאץ הַשָּׁקֵד וְיִסְתַּבֵּל הֶחָגָב וְתָפֵר הָאֲבִיּוֹנָה כִּי הֹלֵךְ הָאָדָם אֶל בֵּית עוֹלָמוֹ וְסָבְבוּ בַשּׁוּק הַסֹּפְדִים: קהלת יב ה

3 בְּכָל עֵת יִהְיוּ בְגָדֶיךָ לְבָנִים וְשֶׁמֶן עַל רֹאשְׁךָ אַל יֶחְסָר: קהלת ט ח

4 לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי אֱלֹהִים הִנֵּה עֲבָדַי יֹאכֵלוּ וְאַתֶּם תִּרְעָבוּ הִנֵּה עֲבָדַי יִשְׁתּוּ וְאַתֶּם תִּצְמָאוּ הִנֵּה עֲבָדַי יִשְׂמָחוּ וְאַתֶּם תֵּבֹשׁוּ: ישעיהו סה יג

5 הִנֵּה עֲבָדַי יָרֹנּוּ מִטּוּב לֵב וְאַתֶּם תִּצְעֲקוּ מִכְּאֵב לֵב וּמִשֵּׁבֶר רוּחַ תְּיֵלִילוּ: ישעיהו סה יד

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' שנא' לכן כה אמר: (ב) רש"י ד"ה דסנו וכו' דבני פומבדיתא: (ג) ד"ה ואזניך וכו' לכו בו מאחרי: (ד) ד"ה וכ"ש שמפני וכו' ימות שישוב בתשובה: (ה) במשנה מי שהחשיך לו כדלקמן: (ו) רש"י ד"ה מי שהחשיך לו נותן:

◆

גליון הש"ס

גמ' בני גלילא אמרי עשה דברים לפני מטתך. מסכת שמחות פ"ג ה"ו:

◆

מוסף רש"י

נותן כיסו לנכרי. ולא יטלטלנו פחות פחות מארבע אמות (לעיל יז.).

עין משפט נר מצוה

נא א מיי' פ"ז מהלכות תשובה הלכה ב:
א ב מיי' פ"ו מהלכות שבת הלכה כב סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' רסו סעיף א וסעיף ח ובימן שמנו סעיף ה:
ב ג מיי' פ"כ שם הלכה ו סמג שם טוש"ע א"ח סי' רסו סעיף ב:
ג ד מיי' פכ"א שם הל' י סמג שם טוש"ע שם סעיף ט:
ד ה מיי' פ"ו שם הלכה כב סמג שם:
ה ו ז מיי' שם ופ"כ שם הלכה ז סמג שם טוש"ע שם סעיף א:
ו ח מיי' פ"כ שם הלכה ו סמג שם טוש"ע שם סעיף א:
ז ט מיי' שם הלכה ו טוש"ע שם סעיף ג:
ח י מיי' שם טוש"ע שם סעיף ד:
ט כ ל מיי' שם טוש"ע שם סעיף ה:

◆

רבינו חננאל

איזה בן עולם הבא כל שרעת רבותיו נוחה הימנו. כך שמעתא דא סלקא.

הדרן עלך שואל אדם

פרק עשרים וארבע

מי שהחשיך בדרך נותן כיסו לנכרי וכו'. ואוקימנא למתניתין דאין אדם מעמיד עצמו על ממונו, והתירו לו לתת כיסו לנכרי בשביל שלא ישאנו הוא בעצמו. ובא רבא ודקדק ואמר דוקא כיסו אבל מציאה דלא אתאי לידיה לא התירו לו לתתו לנכרי. ובמציאה דאתאי לידיה ללישנא בתרא עלתה בתיקו, וכל תיקו דאיסורא לחומרא, והילכתא כרבא דאוקמא (לידיה) [למתני'] בכיסו ממש. אין עמו נכרי מניחו על חמור. דייקינן מינה בעת שמצויין ביחד נכרי וחמור לנכרי יהיב ליה מפני שאינו מצווה על שביתתו של נכרי, וכן לא התירו לו לתת כיסו על החמור שהוא מצווה על שביתתו אלא אם אין שם נכרי אלא חמור. וישראל חרש או שוטה או קטן אינו נותן כיסו לאחר מהן אלא נותן כיסו על החמור. ולעולם לגרוע שבהן נותן, כגון חרש ושוטה לשוטה נותן, שוטה וקטן לשוטה נותן, והשוטה גרוע בבני אדם שאין הפרש בין אדם לבהמה אלא הדעת והתבונה וזה כיון שאין לו דעת כבהמה חשיב. בזמן שאין עמו נכרי ולא חמור אלא חרש וקטן לאיזה מהן יתן כיסו.